

Natuurlijke processen maken Nederland klimaatbestendig

Provincies spelen een doorslaggevende rol bij het werkendeweg vormgeven aan klimaatbuffers, zegt Roel Posthoorn van de Vereniging Natuurmonumenten. Hij is woordvoerder van het consortium van zes natuurorganisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Vogelbescherming, Waddenvereniging, de Landschappen en ARK Natuurontwikkeling) dat eind oktober het manifest 'Natuurlijke Klimaatbuffers' presenteerde aan de lijsttrekkers van de politieke partijen. Posthoorn: 'We kiezen voor een benadering van onderop. Geen grootschalige structuurvisies, maar een aanpak op kleine schaal, die snel resultaten kan opleveren. De provincies spelen daarbij een belangrijke rol als regisseur van het bestuurlijke proces, het op één lijn krijgen van alle partijen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van een bepaald gebied.'

Klimaatbuffers Het pleidooi voor natuurlijke klimaatbuffers vloeit voort uit het besef dat Nederland zich hoe dan ook zal moeten aanpassen aan de veranderingen in het klimaat. 'Zelfs al slagen we erin om de uitstoot van broeikasgassen vergaand terug te dringen, dan nog wijzen alle scenario's erop dat we de komende decennia rekening zullen moeten houden met meer neerslag in de winter, drogere zomers, hogere rivierafvoeren en een doorgaande stijging van de zeespiegel', stelt Posthoorn. 'We moeten ons land beter klimaatbestendig maken.' Traditioneel is Nederland geneigd dit te doen door het aanleggen van steeds hogere dijken en steeds slimmere stormvloedkeringen. Die aanpak loopt tegen zijn grenzen aan en het besef groeit dat we anders moeten omgaan met water. Posthoorn: 'De oplossingen liggen niet in nog meer geavanceerde technische oplossingen en verbetering van een toch al gekunsteld watersysteem, maar in ruimtelijke oplossingen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Robuuste gebieden waar de natuur haar gang kan gaan en water de ruimte krijgt.' Door deze aanpak houden natuurlijke processen Nederland boven water.

Natuurlijke processen Bij natuurlijke processen moeten we denken aan het opslibben van zand en klei, veenvorming, duinvorming en zandtransport. Processen die letterlijk ten grondslag liggen aan de vorming van Nederland. Een ander voorbeeld zijn de schelpenbanken in de Waddenzee, die als natuurlijke golfbrekers de eilanden en het vasteland beschermen. Deze processen gaan nog steeds door. De hoogstegelegene gebieden in het westen van Nederland zijn natuurgebieden. Het Verdrongen Land van Saeftinghe in de Westerschelde ligt tegenwoordig hoger dan het ingedijkte land. In de twintigste eeuw zijn Nederlanders vooral bezig geweest om die natuurlijke processen steeds verder uit te schakelen of in ieder geval te temmen, zegt Posthoorn. 'Rivieren en beken werden gekanaliseerd om het water zo snel mogelijk af te voeren. Duinen worden op hun plaats gehouden door helmgras. Zeearmen zijn afgesloten, waardoor het zandtransport in Noordzee en Waddenzee ingrijpend is veranderd. Daarnaast zijn er veen- en moerasgebieden drooggelegd en worden natuurlijke systemen, zoals de schelpbanken in de Waddenzee, overgeëxploiteerd. Allemaal verklaarbaar vanuit het streven om Nederland op te stoten in de vaart der volkeren, maar nu keren deze zaken zich tegen ons.'

Paradigmaverandering Tijd voor een paradigmaverandering dus. Minder beton en asfalt en meer gebruik van veenvorming en aanslibbing. Het pleidooi als zodanig is niet nieuw. Begin jaren negentig presenteerde het Wereldnatuurfonds het plan 'Levende Rivieren', waarin natuurherstel werd gecombineerd met de winning van zand, grind en klei. Daarvoor al hadden we het Plan Ooievaar (1986) dat ten grondslag ligt aan het 650 hectare grote natuurgebied Millingerwaard. Mede als gevolg van de dreigende en daadwerkelijke overstromingen in de jaren negentig heeft het kabinet onlangs 2,3 miljard euro gereserveerd voor projecten om de grote rivieren de ruimte te geven.

'Het programma 'Ruimte voor Rivieren' is een goed voorbeeld van wat we beogen', zegt Posthoorn, 'maar er is veel meer nodig en mogelijk.' Hij noemt een aantal voorbeelden, zoals het opvangen van overtollig hemelwater in de beekdalen en het verhogen van het (grond)waterpeil in de veengebieden van Holland, Utrecht en Friesland teneinde veenvorming weer een kans te geven. Ook in de kustgebieden moet veel meer ruimte komen voor natuurlijke processen, zodat de 'harde' verdedigingslinie zich kan omvormen tot een meer natuurlijke defensie in de vorm van een brede kustzone.

Tikkeltje romantisch Allemaal mooi en aardig en zelfs een tikkeltje romantisch, maar er wonen wel ruim zestien miljoen mensen in Nederland - vaak in de natte gebieden - om nog maar niet te spreken van infrastructuur en bedrijven. Die zitten niet te wachten op hoge grondwaterpeilen en een overstromingskans van eens in de vijf tot tien jaar. Die reactie klinkt Posthoorn bekend in de oren. 'Het is niet onze bedoeling overal in Nederland de dijken door te steken en de natuur en het water hun gang te laten gaan. Er zullen altijd plekken zijn die beschermd moeten worden. Bijvoorbeeld de diepe, met woningen en bedrijven volgebouwde polders in de Randstad. Maar er zijn nog genoeg plaatsen waar het anders kan. Waar je natuurkwaliteit en waterbeheer zou kunnen combineren met wonen, werken en recreëren.'

Geen blauwdruk Wat betreft het combineren van wonen, werken en recreëren met waterbeheer en natuur beperkt het rapport van de natuurorganisaties zich tot suggesties en voorbeelden. 'Het is niet onze bedoeling geweest om een blauwdruk te maken voor de inrichting van Nederland', zegt Posthoorn. 'Je moet het veel meer zien als aanzet tot een andere manier van denken over het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering. Waar het ons om gaat, is dat bestuurders, politici, ambtenaren, projectontwikkelaars, aannemers en andere betrokkenen nieuwe

wegen inslaan bij het vormgeven van Nederland. Of nieuw? Het zijn natuurlijk al heel oude processen. De kunst is om te leren hoe we ze weer kunnen benutten.'

De provincie speelt een sleutelrol bij de ontwikkeling van klimaatbuffers. Ruimte voor rivieren is weliswaar een door het Rijk geïnitieerd programma, maar de bijbehorende projecten moeten door consortia van regionale besturen en organisaties worden ontwikkeld en uitgevoerd. Dat geldt eens te meer voor de klimaatbuffers uit het rapport van de natuurorganisaties, omdat in de meeste gevallen regionale en lokale besturen het voortouw moeten nemen. Posthoorn: 'Om klimaatbuffers te ontwikkelen en uit te voeren moet je zo veel schakelen tussen de verschillende schaalniveaus - van nationaal bestuur tot buurtschap - dat eigenlijk alleen de provincie de regie op zich kan nemen.' ■

KLIMAATBUFFERS IN...

Het rivierengebied

- Vergroten van stroomgebieden door ontpoldering, verwijderen van zomerdijken, verlagen van uiterwaarden.
- Herstel van natuurlijke erosie- en sedimentatieprocessen.
- Verhogen van waterabsorberend vermogen in de bovenloop.

De kustzone

- Laten ontstaan van nieuwe duinenrijen, strandwallen en sluffers.
- Openingen in de kustlijn voor uitbreiding van getijwerking.
- Bouwen op terpen.
- Herstel van zeegrassvelden, schelpdierbanken en kweldervorming.

Laag Nederland

- Vergroten van de sponsfunctie door uitbreiden van moerassen.
- Functie volgt waterpeil in veenweidegebieden.
- Openen van kleipolders voor aanslibbing uit rivieren en zee-armen.

Hoog Nederland

- Herstel van doorstroomprofiel van beken.
- Meandering mogelijk maken.
- Verlaging van waterafvoersnelheid.

'Ruimte voor Rivieren' moet (deels) een oplossing bieden voor de gevolgen van de klimaatverandering. Naar de mening van zes natuurorganisaties is echter meer nodig.

Nederland gebruikt steeds geavanceerdere technieken om zich te beschermen tegen overstromingen. Maar die aanpak voldoet niet meer, vinden zes natuurorganisaties. Zij pleiten voor het aanleggen van klimaatbuffers: gebieden die de zeespiegelstijging en de verwachte variatie in regenval en rivierafvoer kunnen opvangen. De inrichting van deze gebieden zouden we grotendeels moeten overlaten aan natuurlijke processen, zoals veenvorming en aanslibbing.

